

que es presenta més general i ben conservat en els quatre dominis del SO. En llengua d'oc ja en tenim mitja dotzena de testimonis en prosa del S. XIV i un del 2.ⁿ quart del XIII, en la *Crozada*; on es tracta d'un ús combatiu, «e cairels e sagetas e puas de liniers», però improvisat per lluitadors del poble, car és «la dent d'acier du peigne, avec lequel les liniers ont débarrassé la fibre du lin des chènevottes», *PSW* VI, 600-601.

Avui segueix ben arrelat, més o menys, en tot el territori de l'idioma, en tot cas molt en els tres grans dominis meridionals d'aquesta llengua, molt tot al llarg dels Pirineus gascons: aran. *püa* o *püya* 'pua de forquilla, de forca, de rascler o rascler', amb el derivat *püát* igual que en el català; bearn. *pue* «pointe de fourche, de râteau; dent de peigne, peigne de métier à tisser» (Lespy-R.), i a les altes valls *püo* «pointe de rocher»; però no menys en el Delfinat (*TdF*) i a Provença en general, «dent de peigne ou de râteau, fourchon, pointe» (*TdF*).

Car si bé en aquest últim dialecte s'ha convertit en *pivo*, això és per un desenrotllament fonètic de tipus normal en la llengua (*pibo* 'pollancre' < *pübol*, *nivo* 'núvol', *piuze* *PÜLİCEM*, *piuzela* = fr. *pu(l)celle*):¹ «R. de Turenno --- tirassavo / sang e coumbour e que passavo / sus li bastido e li castèu / tau que li *pivo* d'un rastèu», *Nerto* I, 72; «un porc-singlié, que de sa tousco / an fa parti, e que tabousco / sus li mourre desert de l'Oulimpe negràs, / avans de courre sus li chino / que lou secuton, revechino / lou rufe péu de soun esquino, / en amoulant si *pivo* 'i pége di bla-càs», *Mireio* (v. 4.7, trad. «hérissse le rude poil de son dos, en aiguisant se défenses ---»).

El cast i el port. *pua* presenten un estat de coses tan arrelat i descabdellat com el català i amb una amplitud semàntica quasi igual, si fem la part deguda als detalls i proliferacions naturals en els dialectes i en llengües literàries de forta vida pròpia. En portuguès també el mot deu ser tan antic com la llengua, car en tot cas es presenta ja amb rumbosa amplitud en els clàssics del S. XVI (Moracs). En castellà, on no disposem de dades més que des de 1475, tenim en canvi l'estudi d'una vasta amplificació de sentits des de finals d'aquell segle, en els clàssics dels dos següents i en els parlars moderns, exposada detingudament en el *DCEC/DECH* (IV, 666-670), i el seu autoctonisme resulta encara reforçat en tenir en compte la molt estesa variant *puya* [c. 1600, Mateo Alemán] amb el derivat *puyazo*; i la probable metempsicosi —per dir-ho així— que ha donat lloc a *pulla* (si bé encrueat amb *repullón* i *repullar*),² mot tan propagat des de c. 1400 i que del castellà sembla haver-se transmès al fr. *pouille* (solament documentat des de l'hispanitzant Montaigne, a. 1574; veg. *DECH* IV, 691-693).

A penes cal, doncs, fer notar que el mot s'estén per tot Aragó fins a tota la ratlla pirinenca. I si observo especialment que el tinc anotat a Bielsa (1965), tant per a les pues d'una carda com per a la d'una sívella (*ardillón*), és sobretot per prevenir de donar massa importància a la forma *püga* que allí revesteix el mot,

amb una -g- que pot ser tan secundària com la dels cat. *dugues*, *Solduga* (SALDUBA), *nugar*, *estugós* o *pregon*.

Arran de l'oceà degué sobreeixir des d'antic fins al cor del domini basc, per una banda des del Bearn, per l'altra des del cast. bascongat, on *pua* s'usa amb la genuïna acc. de 'rellà' (veg. *BUIRAC* i *TRAGACETE, DECH*); i, d'altra banda, *puio* ha pres allí el sentit de «coutelas, machete» a la Sule, Benaparra i Zaraitze: crec que hem de descartar tant la idea que vingui del ll. *PUGIO*, -ONIS, 'punyal', com l'absurda pensada d'Oihenart (S. XVII) que sigui un manlleu del fr. regional *puy* 'puig de muntanya', no pas perquè tingui també el sentit d'«éminence» (probablement mer supòsit tendències d'Oihenart), sinó perquè havent existit també a Biscaia, on només en queda el tecnicisme *puio-makur*, allà ja no devia indicar cap arma sinó simplement alguna mena de vareta llenyosa, essent així que aqueix compost és «tirador torcido, un palo con que se mueven los barquines en las ferrierías» (Azkue).

Altrament l'àrea del mot no queda closa amb la de les cinc llengües del SO.; car Jud (*Rom.* LI, 1926, 457) i Gamillscheg (*EWFS*, s. v. *pivot*) ja van assenyalar-lo a Lió (*poua* 'pua de rascler'), Berry (*pue* 'dent de ferro, punta'), Anjou (*pue* 'pua de pinta'), Poitou (*pue* 'tot allò que punxa o és punxegut'), Charente (*pu* 'espina de peix', *ALF* m. 55, punt 519); i més al Nord, fins al Loire: Blois, Haut-Maine *puette* «petite cheville de bois avec laquelle on bouche les trous faits aux tonneaux», Bas-Gâtinais *pue* «dent d'instrument», Alençon *puet* «espèce de petite quille --- que l'on abat avec des palets».

Per altra banda Nigra (*AGI* XIV, 359) va cridar l'atenció cap a diversos representants dialectals italians. I posteriorment diversos lingüistes hi han bastit més fermament sobre tot un conjunt de dades de la Itàlia ultra-toscana: napol. *puca* «pungolo, stecco» ja en Giamb. Basile, 1.^r quart del S. XVII (cita del *Cunto* en Bertoni, *ARom.* IV, 1920, 97), també en el seu contemporani napolità Salvatore Rosa, i 'esqueix per empeltar' en el clàssic Annibal Caro (mj. S. XVI) i en l'agrònom Tatti (1561), abruzzès *pükə* 'erició', Cilento *puca* 'aresta d'espiga', Campània i Laci merid. *puca* 'pua d'erició', Iripino *puca* 'espina de peix', 'pua d'empeltar' (Rohlf's, *ZRPb.*, 1927, 444).

Tenint en compte la forma dels Abruzzi M-Lübke (*REW*, 6810), després de rebutjar amb raó l'ètimon de Diez *PUGIO*, -ONIS, 'punyal',³ suggerí la possibilitat de partir d'un altre mot de la mateixa família llatina, derivat per tant del verb *PUNGERE* 'punxar', és a dir un hipotètic **PÜGA*. Els posteriors, en general, han seguit, amb algunes modificacions, la pista oberta per M-Lübke: Jud, en la nota citada, va donar-li el pes de la seva gran autoritat; Rohlf's en el seu article citat, per bé que no sense vacil·lacions posteriors (*Le Gc.*, § 362), volia esmenar aqueixa base en **PÜCA* vistes les formes del Migjorn d'Itàlia. Mentre que Gamillscheg preferia un **PÜGWA*, a fi i efecte de trobar així una explicació per al francès *pivot* 'polleguera, eix, pol', per al qual postulària un originari **pivoot* (relacio-